

ΠΩΣ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ
ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΤΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΕΝ ΒΙΤΤΕΜΒΕΡΓ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

Χρ. Σ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

1916

ΠΩΣ

ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΘΗΝΤΑΙ ΟΙ ΕΡΜΑΝΟΙ

ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΤΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΝ ΒΙΤΤΕΜΒΕΡΓΙ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

ΕΤΑ ΜΕΤΕΡΑΙΝ

Χ. Ρ. Σ. ΧΟΡΜΟΝΙΟΥ

ΕΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Α. ΓΕΡΑΚΟΥ

1818

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Πῶς μεταχειρίζονται οἱ Γερμανοὶ τοὺς αἰχμαλώτους των.

Ὑπὸ τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς συστάσης ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς ἐξακρίδωσιν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἀπέβαντι τῶν Βρεττανῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου, ἐξεδόθη ἡ ἐπομένη ἔκθεσις δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Τύπῳ κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν⁽¹⁾.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη περιγράφει εἰδικῶς τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς εὐρίσκοντο οἱ ἐν Βίττεμβερῳ αἰχμάλωτοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτόθι ἐνσκήψεως τῆς ἐπιδημίας τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου κατὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἔχει δὲ ἐν συνόλῳ ὡς ἑξῆς:

Κύριε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω ὑμῖν ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Γιόγκερ (Younger), δικαστής, συνέταξε τὴν ἔγκλειστον ἔκθεσιν περιγράφουσαν τὰς συνθήκας αἵτινες ἐπεκράτουν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Βίττεμβερῳ (Wittenberg) κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας τοῦ τύφου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Αἱ πληροφορίες ἐφ' ὧν ἐβασίσθη ἡ ἔκθεσις αὕτη περισυνελέγησαν ἐξ αἰχμαλώτων πολέμου ἐπιστρεφάντων εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐκ Βίττεμβερῳ καὶ ἰδίως ἐκ πληροφοριῶν τὰς ὁποίας παρέσχον ὁ Ταγματάρχης Πρήστλυ (Priestley), ὁ Λοχ. Βιδάλ (Vidal) καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ (Lauder), μέλη τῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, οἵτινες ἀπεστάλησαν εἰς τὸ στρατόπεδον εὐθὺς μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας, προσφάτως δὲ μόνον ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ἐκ Γερμανίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε σκόπιμον ν' ἀναστείλῃ τὴν ἑκδοσιν τῆς ἐκθέσεως μέχρις ὅτου ληφθῶσιν αἱ προσωπικαὶ μαρτυρίαι καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τούτων.

Διατελῶ, Κύριε,

εὐπειθῆς ὑμῶν θεράπων

(ὑπογ.) **Adelaide Livingstone**, Ἐπίτ. Γραμ.

Πρὸς τὸν Ὑφυπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν.

(¹) Serial No. C. 1671.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΤΥΦΟΥ ΕΝ ΤΩ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΩ ΒΙΤΤΕΜΒΕΡΓ

Ἦδη ὅτε εἰς τὸν Ταγμ. Πρῆστλυ, Λοχ. Βιδάλ καὶ Λοχ. Λῶντερ, μέλη τῆς Ὑγειον. ὑπηρεσίας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἐπε-
τράπη νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν χώραν ταύτην μετὰ παρατεταμέ-
νην κατακράτησιν αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεξήγητον μέχρι τοῦδε, ἢ
«Κυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ πρὸς
τοὺς Βρεττανοὺς αἰχμαλώτους τοῦ πολέμου» εὐρίσκεται εἰς θέσιν
νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν σκέψιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Α. Μεγαλειότη-
τος τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἐπὶ τῶν συνθηκῶν αἵτινες ἐπεκράτουν ἐν
τῷ ἐν Βίττεμβεργ στρατοπέδῳ αἰχμαλώτων κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς ἐπιδημίας τοῦ τύφου, καὶ πρὸ αὐτῆς, ἥτις ἐπήνεγκε τόσον
ὀλεθρον εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγκλείστους κατὰ τὸ πρῶτον
ἑξάμηνον τοῦ 1915.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχεν ἤδη, ἐν τῇ συνεχίσει τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς,
συγκεντρώσει πολλὰς ἀπηκριβωμένας πληροφορίας ὡς πρὸς τὴν
κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἥτις ἐπεκράτει ἐν Βίττεμβεργ κατὰ
τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας, μέχρις ὅτου ὁμῶς καθίστατο δυνα-
τὸν εἰς αὐτὴν νὰ ἐξελέγξῃ, διορθώσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὰς εἰς
χεῖράς της πληροφορίας, ἢ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε καλὸν νὰ ἀπόσχῃ
καὶ δὴ ἀπέσχεν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποβάλῃ οἵανδήποτε ἔκθεσιν. Τόσον
τρομακτικαὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν αἱ διὰ τῶν πληροφοριῶν
ἀποκαλυφθεῖσαι λεπτομέρειαι.

Δέον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ εἶνε οἱ μόνοι ἐπιζήσαντες ἐκ τῶν ἑξ ἱατρῶν τοὺς ὁποίους ἀπέστειλαν αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὸ στρατόπεδον Βίττεμδεργ ὅπως καταλάβουν τὰς θέσεις τῶν Γερμανῶν ἱατρῶν, οἵτινες ἐγκατέλειψαν τὸ καθήκον αὐτῶν εὐθὺς ὡς ἐνεφανίσθη ἡ ἐπιδημία τοῦ ἐξανθηματικοῦ τύφου ἐν μέσῳ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ὁποίους εἶχον ὑπὸ τὴν φύλαξίν των.

Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ἔχουν ἤδη περιγράψει ἐν λεπτομερείᾳ πᾶν ὅ,τι εἶδον ἢ ἔπαθον, πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ πλέον ἢ δημοσίευσιν Ἐκθέσεως ἐπὶ τῆς ὅλης καταστάσεως, καίτοι ἐνδεχόμενον νὰ ἐλλείπη εἰσέτι ἀπόλυτος ὁριστικότης ἐπὶ λεπτομερειακῶν τινῶν σημείων, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ ἐπαγγελματικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς ἐπιδημίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν τὰς ὁποίας ἐκράτησαν ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀφηρέθησαν ἀπ' αὐτῶν, προτοῦ τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ ἀναχωρήσουν ἐκ Γερμανίας, ὑπόσχεσις δὲ δοθεῖσα εἰς τὸν Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ τὸν Λοχ. Βιδάλ ὅτι θὰ τοῖς ἐπεστρέφοντο αἱ σημειώσεις των, ἀφοῦ ἐλαμβάνοντο αὐτῶν ἀντίγραφα, παραμένει εἰσέτι ἀνεκπλήρωτος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ, ἐπομένως, ἔχει ἔτι ὀλιγωτέρους λόγους νὰ δισταῖ εἰς τὴν ἀπόφασίν της ὅπως μὴ ἀναμείνῃ σημειώσεις, αἵτινες ἄλλως ἐνδεχόμενον καὶ νὰ μὴ ἐπιστραφῶσι, διὰ τὸν λόγον ὅτι αἱ προσωπικῆς ἀντιλήψεως ἀφηγήσεις τὰς ὁποίας παρέσχον ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ἐπικυροῦσι πλήρως τὰς ἐν τῇ κατοχῇ τῆς Ἐπιτροπῆς πληροφορίας ἐκεῖνας, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο μνεία.

Τὸ ἐν Βίττεμδεργ στρατόπεδον εἶνε ἐκτισμένον ἐπὶ ὁμαλῆς, ἀμμώδους πεδιάδος, γυμνῆς παντὸς δένδρου ἢ καὶ θάμνιδους βλαστήσεως. Ἡ ὀλικὴ ἑκτασις τοῦ στρατοπέδου εἶνε περὶ τὰ 10 1/2 πλέθρα (acres), περιβάλλεται δὲ διὰ τῶν συνήθων συρματοπλεγμάτων. Ὑποδιαιρεῖται εἰς ὀκτὼ τμήματα ἢ περιφράγματα,

ἄτινα ὑπετίθετο ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦσαν ἀπομεμονωμένα ἀπ' ἀλλήλων, πράγματι ὁμως δὲν συμβαίνει οὕτω. Ἐκαστον περίφραγμα περιλαμβάνει κατὰ μέσον ὅρον ἕξ μονορόφους ξυλίνους οἰκίσκους, ἐντὸς τῶν ὁποίων στεγάζονται οἱ ἄνδρες, ἐκάστου οἰκίσκου ὑποδιαιρουμένου εἰς δύο διαμερίσματα ἢ παραπήγματα, ἀνεγερθέντα ἀρχικῶς, διὰ νὰ περιλαμβάνουν, ὡς πιστεύεται, 120 ἄνδρας. Πράγματι ὁμως συνέβη ὥστε πολλάκις καὶ πρὸ τῆς ἐνσκήψεως τῆς ἐπιδημίας καὶ κατ' αὐτὴν νὰ συσσωρευθῶσιν ἐντὸς ἐνὸς παραπήγματος 180 μέχρι 200 αἰχμαλώτων, οὕτως ὥστε ἡ ὑπερπύκνωσις ἦτο μέγιστη.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ πολέμου καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας τὸ στρατόπεδον ἦτο κατάμεστον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Βρεττανῶν αἰχμαλώτων ἐκυμαίνετο μεταξὺ 700 καὶ 800. Ὑπῆρχον πολὺ περισσότεροι Γάλλοι καὶ Βέλγοι, ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ρώσων ἦτο πάντοτε πολὺ μεγαλύτερος πάντων τῶν λοιπῶν. Πιστεύεται ὅτι πρὸ τῆς ἐνσκήψεως τῆς ἐπιδημίας καὶ κατ' αὐτὴν ὑπῆρχον τοὐλάχιστον 15,000 αἰχμαλώτων εἰς τὸ στρατόπεδον, ἐνδεχόμενον δὲ ἀκόμη νὰ ὑπῆρξαν καὶ 16,000 ἢ 17,000—ἀριθμὸς τεράστιος ἐν σχέσει πρὸς ἑκτασιν μικρὰν 10 ¹/₂ πλέθρων.

Ὁ χειμὼν τοῦ 1914—'15 ἦτο ἐξαιρετικῶς βαρὺς, τὸ δὲ ψυχρὸς ἐν Βίττεμβεργ δριμύτατον, καὶ ὁμως αἱ θερμαντικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἦσαν τελείως ἀνεπαρκεῖς. Καίτοι εἰς ἕκαστον οἰκίσκον ὑπῆρχον δύο θερμάστραι, συχνάκις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος ἐσημειώθη μεγάλη ἔλλειψις καυσίμου ὑλικοῦ, ἐνῶ αἱ θερμάστραι ἦσαν οὕτω πῶς κατεσκευασμέναι, ὥστε μόνον ἐὰν ἐτρώφοδοτοῦντο διαρκῶς δι' ὅλης τῆς ποσότητος τῶν γαιανθράκων τὴν ὁποίαν ἠδύναντο νὰ περιλάβουν, κατωρθοῦτο ἡ ἐπαρκὴς θέρμανσις ἐνὸς οἰκίσκου. Πολλάκις δὲν ὑπῆρχον ἄνθρακες οὔτε διὰ τὴν μίαν, οὔτε διὰ τὴν ἄλλην θερμάστραν καὶ ἡ θερμοκρασία κατέπιπτε τότε τόσον πολὺ, ὥστε οἱ ἄνδρες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἔχωσι διαρκῶς κλειστὰ τὰ παρά-

θυρα διὰ νὰ συγκρατήσουν τὴν μικρὰν ὅπωςδὴποτε θερμότητα ἢ ὁποία ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ οἰκίσκου. Ὡς ἐκ τούτου τὰ δεινὰ τῆς ὑπερπυκνώσεως, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἐπηυξάνοντο.

Οἱ ἄνδρες ἦσαν προσέτι ἀνεπαρκῶς ἐνδεδυμένοι. Τῶν πλείστων Βρεττανῶν αἰχμαλώτων εἶχον ἀφαιρεθῇ οἱ μανδύαι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς αἰχμαλωτίσεώς των, εἰς ἀντικατάστασιν δὲ αὐτῶν δὲν τοῖς ἐδόθησαν ἄλλοι. Πολλῶν ὁ ἱματισμὸς εἶχε μεταβληθῇ εἰς ράκη, τινὲς δὲ ἠναγκάζοντο νὰ χρησιμοποιοῦν ὡς εἶδος ἱματισμοῦ καὶ αὐτά των τὰ κλινοσκεπάσματα. Κατὰ περιόδους αἰχμάλωτός τις ἐλάμβανε λεπτὸν τι βαμβάκινον ὑποκάμισον, ὑπῆρχον ὅμως πολλοὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι δὲν ἐφόρουν οὔτε ὑποδήματα, οὔτε περικνημίδας· ἄλλοι πάλιν εἶχον περιτυλιγμένους τοὺς πόδας των ἐντὸς δέσμης ἀχύρων. Δὲν εἶχον καὶ δεύτερα ἐσωφόρια, οὕτως ὥστε νὰ τὰ μεταλλάσσουν, δὲν εἶχον δὲ καὶ τὰ μέσα νὰ πλύνουν τὰ ἐλάχιστα εἶδη τοῦ ἱματισμοῦ τὰ ὅποια εἶχον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου πλυντήριο. Διὰ τὰς προσωπικὰς πλύσεις ὑπῆρχε μόνον μία σκάφη ἢ κρουνὸς δι' ἕκαστον περίφραγμα, ἦτο δὲ οὗτος πάντοτε παγωμένος. Θερμὸν ὕδωρ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προήρχετο ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον. Κατὰ συνέπειαν, ἡ σωματικὴ κατάστασις τῶν αἰχμαλώτων ὑπερέβαινε λόγῳ ἀθλιότητος πᾶσαν περιγραφὴν. Ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ τοὺς εὖρε πελιδνοὺς, μὲ κάποιαν ἰδιάζουσαν ἀπόχρωσιν φαιοῦ, καὶ φθειριῶντας. Ἐν γένει ἡ θέσις των ἦτο, κατὰ τὴν φράσιν του, ἀξιοθρήνητος.

Ἡ τροφή ἢ ὁποία παρείχετο εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἦτο κακῆς ποιότητος καὶ ἀνεπαρκῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ γνωρίζει καλῶς ὅτι ἡ διαφορὰ ἢ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς τροφῆς καὶ τοῦ τρόπου τῆς παρασκευῆς της καὶ ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε συνειθισμένοι οἱ Βρεττανοὶ στρατιῶται, διαθέτει τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὸ νὰ μεγαλοποιοῦν τὰς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐλλείψεις. Ἀλλὰ καὶ μετὰ πᾶσαν δυνατὴν παράβλεψιν ἐπὶ τοῦ κεφα-

λαίου τούτου, ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει ἐνώπιόν της τὸ ἀδιαφιλονείκητον γεγονὸς ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι ὑπέφεραν συνεπείᾳ ἐλλείψεως ὑγιεινῆς τροφῆς, γεγονὸς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται παρὰ νὰ θεωρήσῃ ἀξιοθρήνητον. Μόνον τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν ἡ τροφή ἦτο κακῆς ποιότητος καὶ ἐλλιπῆς. Δι' ὅλης τῆς περιόδου οἱ ἰατροὶ ἐτρέφοντο καλῶς ἀντὶ 1,50 μάρκου τὴν ἡμέραν. Γενικὴ σπάνις τροφίμων δὲν ὑπῆρχε, γεγονὸς ὅπερ καθιστᾷ ἔτι δυσκολωτέραν τὴν δικαιολογίαν ἢ συγγνώμην τῆς συμπεριφορᾶς ἡ ὁποία ἐπεδείχθη πρὸς τοὺς στρατιώτας.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον Βίττεμπεργ ὁ Ταγματ. Πρῆστλν, ἡ ποσότης τοῦ ψωμιοῦ ἡ ὁποία παρείχετο εἰς τοὺς στρατιώτας ἦτο εἰς ἄρτος ἑνὸς κιλοῦ βάρους* διὰ δέκα ἄνδρας. Τὸ πρόγευμα τῶν ἀνδρῶν, λέγει, ἀπετελεῖτο ἀπὸ μαῦρον (ἐκ βαλανιδίου;) καφφὲν καὶ ψωμί. Τὸ ψωμί περιεῖχε μεγάλην ποσότητα πατάτας καὶ ἦτο πολὺ κακόγευστον. Ἐνίοτε ἀντὶ καφφὲ ἐδίδετο ὡς πρόγευμα ἐλαφρὸς ζωμός. Τὸ μεσημερινὸν γεῦμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ ζωμὸν παρεσκευασμένον ἐξ ἀλεύρου πατάτας, ἐκ κτηνοτροφικῶν κυάμων, ἐξ ἀλεύρου σόγιας, εἰδους τινὸς λίπους καὶ ἐλαχίστης ποσότητος κρέατος. Πολλάκις παρήρχοντο ἡμέραι ὀλόκληροι χωρὶς νὰ εὔρουν οἱ ἄνδρες τεμάχιον κρέατος ἐντὸς τοῦ δοχείου των. Ἐνίοτε ὁ μεσημερινὸς ζωμός περιεῖχεν ἰσχυρῶς ὄζοντα ψάρια τὰ ὁποῖα ἐξηράνθησαν εἰς τὸν ἥλιον, ἄλλοτε ξηρὰ δαμάσκηνα κλπ. Τὸ δεῖπνον ἀπετελεῖτο κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἐλαφροῦ ζωμοῦ περιέχοντος μαργαρίνην.

Πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιδημίας ὑπῆρχεν ἐν στρατιωτικὸν ὀψοπωλεῖον (canteen), ἐκ τοῦ ὁποῖου οἱ ἄνδρες ἠδύναντο νὰ ἀγοράζουν ἄρτον καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ τὸ κατάστημα τοῦτο ἐκλείσθη ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν Γερμανῶν φρουρῶν μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας, δὲν ἐπανηνοίχθη δέ, παρὰ μόνον ἀφοῦ οὗτοι ἐπέστρεψαν μετὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς νόσου.

* (Σημ. Μετ.) 312 δραμίων.

Τότε ἡ τροφή τοῦ στρατοπέδου ἐδελτιώθη, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαΐου οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον καταστή κατὰ μέγα μέρος ἀνεξάρτητοι ἀπ' αὐτῆς, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνετηροῦντο κυρίως ἐκ τροφίμων τὰ ὅποια τοῖς ἀπεστέλλοντο ἐντὸς δεμάτων ἀπὸ τὰς πατρίδας των. Οὐδὲν ἐν τούτοις δέμα ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον μέχρι τοῦ Μαΐου, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει πεισθῆ ὅτι ἡ Γερμανικὴ τροφή ἡ ὅποια παρείχετο προηγουμένως εἰς τοὺς αἰχμαλώτους ἦτο ὅχι μόνον κακῆς ποιότητος, ἀλλὰ καὶ τελείως ἀνεπαρκῆς ὅπως συντηρήσῃ τὴν ζωτικότητα τῶν ἀνδρῶν ἢ καὶ ἐνισχύσῃ τὸν ὀργανισμόν ἐνὸς συνήθους ἀνθρώπου ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὴν προσβολὴν νόσου.

Καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ τύφου, ὅταν πλέον ἐνέσκηψεν ἡ ἐπιδημία, διευκόλυνε πολὺ Κανονισμός τις στρατοπέδου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνεφέρετο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὸ Βίπτεμδεργ, καὶ ὁ ὁποῖος ὥριζεν ὅπως οἱ αἰχμάλωτοι πασῶν τῶν ἐθνικοτήτων φυλάσσωνται ἀναμιξ μετ' ἀλλήλων. Κανονικῶς ὑπῆρχε διαθέσιμος μία μόνον κλινοστρωμνὴ διὰ κάθε τρεῖς αἰχμαλώτους, καὶ ἕκαστος Βρεττανὸς αἰχμάλωτος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συμμερίζεται τὴν κλίνην τοῦ μὲ ἓνα Γάλλον καὶ μὲ ἓνα Ρῶσσον συνάδελφόν του.

Ἦδη ὁ ἐξανθηματικὸς τύφος—ὡς ἀνωμολογήθη πλήρως καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ρώσων ἰατρῶν—ἐλάνθανεν ἀτυχῶς ἐν τινὶ μέτρῳ, ἂν καὶ οὐχὶ ἐξ ὑπαιτιότητός των, μεταξὺ ἐνίων ἐκ τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων, εἶπε δὲ γνωστοτάτη ἰατρικὴ ἀλήθεια ὅτι αἱ φθειρες εἶπε οἱ κυριώτεροι φορεῖς τῆς νόσου ταύτης, ὡς εἶπε ἐπίσης γνωστότατον ὅτι οἱ ἄνδρες παντὸς ἐν ἐκστρατεία στρατοῦ, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ, μαστίζονται ὑπὸ τῶν παρασιτικῶν τούτων ζωῶν. Πρὸς προφύλαξιν ἐπομένως ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας, ἢ ἀπομόνωσις τῶν προσβληθέντων ὑπὸ τοῦ μολύσματος ἦτο μέτρον στοιχειῶδες. Ἐν Βίπτεμδεργ ὅμως οὐδὲν μέτρον ἐπαρκὲς ἐλήφθη οὐδὲ καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀπὸ τῶν

παρασιτικῶν ζωῶν, μετὰ τὴν ἄφιξίν των ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἡ μόνη πρόνοια ὑπὲρ τῆς καθαριότητος τῶν ἀνδρῶν τὴν ὁποίαν κατέβαλλον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἦτο ἡ κατὰ διαλείμματα πολλῶν ἐβδομάδων παροχὴ εἰς θάλαμον περιλαμβάνοντα τοῦλάχιστον 120 ἀνδρας ἐνὸς κυπέλλου πλήρους χυτοῦ σάπωνος. Κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἄνδρες καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον φθειριῶντες καὶ ἡ κατάστασις αὐτῇ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ψῦχος καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκοῦς θρέψεως, ἦτο ἀναμφιδόλως ὁ κύριος νοσογόνος παράγων τῆς ἐπακολουθησάσης ἐπιδημίας.

Καὶ αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαί, καίπερ μὴ ἀγνοοῦσαι τὸν κίνδυνον, οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς ἀποτροπὴν ἢ περιστολὴν τῆς μεταδόσεως τοῦ μολύσματος. Τὸ ὅτι ἐγνώριζον ὅτι ἡ νόσος ἠδύνατο νὰ γενικευθῇ καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ. Γερμανοὶ ὑπαξιωματικοί, ὀλίγον τι πρὸ τῆς ἐνσκήψεως τοῦ κακοῦ, προειδοποίησαν τοὺς Γάλλους περὶ τοῦ κινδύνου, ὅτε δέ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας, ὁ Λοχ. Βιδάλ, ἀποδλέπων εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν περιστολὴν τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἐπιδημίας, ἠρώτησεν ἓνα Γερμανὸν ἀξιωματικόν, ἱστάμενον εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἔξω τοῦ στρατοπέδου, εἴαν οἱ ἀπομένοντες ὑγιεῖς Ἀγγλοὶ ἠδύναντο νὰ συγκεντρωθῶσιν ὅλοι ὁμοῦ εἰς ἓν διαμέρισμα, ἢ αἵτησίς του ἀπεκρούσθῃ ὑδριστικῶς.

Ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ χειρουργικὴ ἐγκατάστασις ἦσαν ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Oberstabsarzt Δρος Ἀσεμπαχ (Aschenbach) καὶ τῶν Γερμανῶν βοηθῶν του. Κατὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς ἐπιδημίας δὲν ὑπῆρχον Βρεττανοὶ ἰατροὶ ἐν Βίττεμβεργ. Ὑπῆρχον ὅμως ὀλίγοι τινὲς Ρῶσοι καὶ ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρχον καὶ ὀλίγοι Γάλλοι ἰατροί· περὶ τούτου ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶνε βεβαία.

Ἡ Ἐπιδημία ἐξερράγη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1914. Εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνσκήψει τῆς νόσου τὸ Γερμανικὸν προσωπικόν, ὅχι μόνον τὸ στρατιωτικόν ἀλλὰ καὶ τὸ ἰατρικόν, ἐγκατέλειψε πάραυτα τὸ στρατόπεδον, ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τοῦ 1915

οὐδεμία—ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων, περὶ ὧν γίνεται κατωτέρω λόγος—ἐπικοινωνία ἐγένετο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν φρουρῶν των παρὰ μόνον διὰ παραγγελμάτων ἢ ὁδηγιῶν τὰς ὁποίας ἐφώναζον πρὸς τοὺς ἐγκλείστους οἱ ἔξω τῶν συρματοπλεγμάτων τοῦ στρατοπέδου εὐρισκόμενοι φρουροὶ ἢ ἀξιωματικοί. Πᾶσαι αἱ διὰ τοὺς ἄνδρας προωρισμέναι προμήθαι εἰσεπέμποντο ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ κεκλιμένων αὐλάκων. Αἱ διὰ τὸ νοσοκομεῖον καὶ τοὺς ἰατροὺς τροφαὶ εἰσήγοντο ἐπὶ ἀμαξίου κυλιομένου ἐπὶ τροχιῶν εἴκοσι περίπου ὑάρδων μήκους καὶ τὸ ὅποῖον ἐκινεῖτο αὐτομάτως διὰ στροφάλων περιστρεφομένων εἰς ἑκάτερον τῶν τερμάτων του, οὕτως ὥστε νὰ ἀποφεύγεται πᾶσα ἐπαφή μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων καὶ τοῦ ἔξω κόσμου. Καθ' ὅλον τὸ ἐν λόγῳ χρονικὸν διάστημα τὸ Γερμανικὸν προσωπικὸν δὲν παρέσχε κάμμιαν ἰατρικὴν περιποίησιν εἰς τοὺς πάσχοντας.

Τὰς πληροφορίας της περὶ τῶν συμβάντων κατὰ τὰς πρώτας ἐβδομάδας τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐπιδημίας ἔχει ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξ αὐτοπτῶν μαρτύρων ἄλλων ἢ οἱ ἄρτι ἐπανακάμψαντες ἰατροί, καὶ ἐπομένως ἡ μόνη παρατήρησις τὴν ὁποίαν ἡ Ἐπιτροπὴ κάμνει ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶνε ὅτι, ὅτε τὸ πρῶτον ἐνέσκηψεν ἡ ἐπιδημία, τὸ μόνον ὑπάρχον ἐν τῷ στρατοπέδῳ νοσοκομεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ δύο ξυλίνων οἰκίσκων δυναμένων νὰ περιλάβουν περὶ τοὺς 100 ἀσθενεῖς καὶ ὅτι, τῇ ὑποδείξει—ὡς ἡ Ἐπιτροπὴ πιστεύει—τοῦ Ρωσικοῦ ἰατρικοῦ προσωπικοῦ, αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἐπείσθησαν νὰ ἐπιτρέψουν ὅπως μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 περιφράγματος χρησιμοποιηθῇ ὡς πρόχειρον νοσοκομεῖον, τοῦ χώρου τοῦ παλαιοῦ νοσοκομεῖου καταστάντος ἤδη τελείως ἀνεπαρκοῦς.

Ἡ εἰς τὸ στρατόπεδον ἄφικσις τῶν Βρεττανῶν ἰατρῶν ἐπῆλθε κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἦδη ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1914 εἶχον κατακρατηθῇ ἐν Χάλλῃ (Halle) τῆς Γερμανίας 13 Ἀγγλοὶ ἰατροί. Οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν αἱ ὑπηρεσίαι ἀπητοῦντο πρὸς περίθαλψιν

ἰδικῶν των ἀνδρῶν, ἐπομένως εἶνε δύσκολον γὰ κατανοηθῇ πῶς εἶνε δυνατόν, σύμφωνα πρὸς τὴν Σύμβασιν τῆς Γενεύης, γὰ δικαιολογηθῇ ἢ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον παραταθεῖσα κατακράτησις των. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἐν πλήρει καταφρονήσει τῶν διατάξεων τῆς Συμβάσεως ἐκείνης, οἱ ἐν λόγῳ ἱατροὶ ἔτυχον μεταχειρίσεως ὡς κοινοὶ αἰχμάλωτοι πολέμου, δὲν δύναται δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ γὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν ὑποψίαν ὅτι ἀπὸ σκοποῦ κατεκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν, διὰ γὰ δύνανται γὰ χρησιμοποιοῦνται, ἐν ἀνάγκῃ, εἰς καθήκοντα κινδυνώδη, πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν ἰδικῶν των ἱατρῶν. Ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, μετὰ τρίμηνον ἄδικον κατακράτησιν οἱ ἱατροὶ οὗτοι εἰδοποιήθησαν τὴν 10^{ην} Φεβρουαρίου 1915 ὅτι ἐπρόκειτο γὰ κατανεμηθῶσι μεταξὺ τῶν ἄλλων Γερμανικῶν στρατοπέδων, εἰδικῶς δὲ ὅτι ἕξ ἕξ αὐτῶν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ ἐν Βίττεμβεργ στρατόπεδον. Κατόπιν ἰδιαιτέρας μεταξὺ των συνεννοήσεως οἱ ἕξ ἀποσταλέντες ἱατροὶ ἦσαν ὁ Ταγμ. Φράϋ (Fry), ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Σάτκλιφ (Sutcliffe), ὁ Λοχ. Φίηλδ (Field), ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχαγὸς—τότε ὑπολοχαγὸς—Λῶντερ. Τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον διετάχθησαν γὰ μεταβῶσιν εἰς Βίττεμβεργ δὲν ἔμαθον, μόνον δὲ παρὰ τοῦ φρουροῦ καὶ δὴ ἐπὶ τοῦ τραίνου ἐπληροφορήθησαν τὸ πρῶτον ὅτι ἐξεδηλώθη ἐκεῖ ἐπιδημία τύφου.

Μόλις ἔφθασαν εἰς Βίττεμβεργ ὠδηγήθησαν ἀμέσως εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπεσκέφθησαν τὰ διάφορα τμήματα. Ἐγένοντο δεκτοὶ μετ' ἀπαθοῦς σιγῆς. Οἱ θάλαμοι δὲν ἐφωτίζοντο καὶ οἱ ἄνδρες ἐδάδιζον ἀσκόπως τῇδε κάκεισε· τινὲς κατέκειντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους προφανῶς προσβεβλημένοι ἐκ τοῦ μολύσματος τοῦ ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ. Ὅταν ἐξῆλθον ἐκ τῶν θαλάμων εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, ὁ Ταγμ. Φράϋ, συντετριμμένος ἐκ τῆς ὁδύνης, ἐξερράγη εἰς λυγμούς. Ἡ φρίκη τῆς καταστάσεως τὴν ὁποίαν ἀντελήφθη ἦτο πολὺ ὑπερτέρα τῆς ἀντοχῆς του. Βραδύτερον ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἑσπέρας ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ ὁ Λοχ. Βιδάλ ἐνετάλησαν γὰ μεταβῶν εἰς δύο προσωρινὰ νοσοκομεῖα κείμενα ἔξω τοῦ στρατοπέδου, ὁ μὲν

Ταγμ. Πρῆστλυ εἰς τὸ νοσοκομεῖον Kronprintz, ὁ δὲ Λοχ. Βιδάλ εἰς τὸ νοσοκομεῖον Elbarfin. Ἀμφότερα τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα ἦσαν ἀπηλλαγμένα μολυσματικῶν νόσων, ἡ δὲ γενικὴ κατάστασις ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς αὐτὰ ἱκανοποιητικὴ. Εἰς τὰ νοσοκομεῖα ταῦτα ἐκρατήθησαν οἱ ἐν λόγῳ ἀξιωματικοὶ μέχρι τῆς 7^{ης} Μαρτίου 1915.

Ἐκ τῶν τεσσάρων ἱατρῶν οἱ ὅποιοι ἀπέμειναν τὴν 11^{ην} Φεβρουαρίου ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου μόνος ὁ Λοχ. Λῶντερ ἐπιζῇ, ἡ κατάστασις δὲ ἡ ὁποία ἐπεκράτει ἀπὸ τῆς 11^{ης} Φεβρουαρ. μέχρι τῆς 7^{ης} Μαρτίου καὶ τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος περιγράφει, εἶνε πλήρης φρίκης. Ἀπορίας ἄξιον εἶνε ὅτι καὶ εἰς μόνος αἰχμάλωτος διέφυγε τὸ μόλυσμα.

Ὁ Λοχ. Λῶντερ, ἐπὶ παραδείγματος, ἀνεκάλυψεν ὅτι, ἐνῶ εἰς τοὺς οἰκίσκους ὑπῆρχε συνήθως μία κλινοστρωμνὴ διὰ κάθε τρεῖς ἄνδρας, εἰς τὸ προχείρως αὐτοσχεδιασθὲν νοσοκομεῖον δὲν ὑπῆρχον καθόλου κλινοστρωμαί. Τὸ τοιοῦτον εἶχε γνωσθῇ, φυσικά, καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον, κατὰ συνέπειαν δὲ πολλοὶ τυφοπαθεῖς οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐγκατεσπαρμένοι εἰς τὰ διάφορα τμήματα ἦσαν ἀποφασισμένοι, καθ' ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτῶν, νὰ μὴ εἰσέλθουν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Εἰς ἐν μόνον περίφραγμα ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀνεκάλυψε 50 ἀποκρυπτομένους τυφοπαθεῖς. Ἐπὶ πλέον, ὅταν ἀσθενήσ τις μετεφέρετο ἐκ τοῦ τμήματος εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἡ κλινοστρωμνὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας κατέκειτο εἴτε μετεφέρετο μετ' αὐτοῦ, εἴτε ἀφίνετο εἰς τὸν οἰκίσκον του. Καὶ ἐὰν μὲν μετεφέρετο μετ' αὐτοῦ, οἱ ἀρχικοὶ τοῦ σύντροφου ἐγκατελείποντο ἄνευ οὐδενὸς στρώματος πρὸς κατάκλισιν· ἐὰν δὲ ἀφίνετο, οἱ μὴ προσβληθέντες εἰσέτι ἐκ τοῦ μολύσματος σύντροφοί του, ἀναγκασόμενοι νὰ κατακλίνωνται ἐπὶ τῆς μεμολυσμένης κλινοστρωμνῆς, ὑπέκειντο σχεδὸν ἀναποφεύκτως εἰς τὸν ἐκ τῆς νόσου κίνδυνον. Ἀφ' ἑτέρου, ἐλλείψει φορέων, πάντες οἱ τυφοπαθεῖς μετεφέροντο εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτρωγον οἱ ἄνδρες, δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ πλυθοῦν αἱ τράπεζαι αὗται, ἐπειδὴ, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέ-

χθη, δὲν ὑπῆρχε σάπων εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπὶ πλέον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ ἠρνήθησαν κατ' ἀρχὰς νὰ ἐπιτρέψουν ὅπως τὸ ὅλον ὑπ' ἀριθ. 8 περίφραγμα χρησιμοποιηθῇ μόνον διὰ τυφοπαθεῖς. Ἀπήτησαν δὲ ὅπως οὗτοι ἀναμιγνύονται μετ' ἄλλων ἀρρώστων πασχόντων ἐκ διαφόρων ἄλλων ἀσθενειῶν, — διαταγή, τῆς ὁποίας φαίνεται ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ οἰαδήποτε δικαιολογία. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἦτο ἀπλῶς ἡ μετάδοσις τῆς ἐπιδημίας καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἦσαν ἤδη προσβεβλημένοι ἐξ ἄλλης τινὸς νόσου ἢ ἐνοχλήματος.

Κατὰ τὸν πρῶτον μῆνα ἡ μερὶς τοῦ σιτηρεσίου δι' ἕκαστον ἀσθενῆ ἦτο ἥμισυ μικρᾶς φραντζόλας καὶ ἥμισυ κύπελλον γάλακτος καθ' ἑκάστην. Ὁ μόνος ζωμός τὸν ὅποιον ἐλάμβανον προήρχετο ἐκ τοῦ μαγειρείου τοῦ στρατοπέδου, ἐλαμβάνετο ὅμως ἐντὸς ξυλίνου κάδου ἀνευ καλύμματος, ἔφθανε δὲ εἰς τὸ νοσοκομεῖον — (οὕτω λέγει εἰς τῶν αἰχμαλώτων) — πλήρης κονιορτοῦ καὶ ἄλλης ἀκαθαρσίας. Ἡ δίαιτα αὕτη ἦτο βεβαίως δεινὴ δι' ἀσθενεῖς πυρέσσοντας. Πράγματι τὸ σιτηρέσιον δὲν ἦτο ποσῶς τοιοῦτον, ἦτο ἀπλῶς πρόσχημα σιτηρεσίου. Δὲν ἦτο καὶ δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς οὐδὲ θερμὸν ὕδωρ μετὰ τοῦ γάλακτός των.

Αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας εὑρίσκετο τὸ στρατόπεδον ἦσαν πολὺ ὑπέρτεραι τῆς ἀντοχῆς τῶν τεσσάρων Ἀγγλῶν ἰατρῶν οἱ ὅποιοι εἶχον ἀπομείνει ἐκεῖ δύο ἐξ αὐτῶν ὁ Ταγματάρχης καὶ ὁ Λοχαγός. Σάτκλιφ ἐντὸς ὀλίγου προσεβλήθησαν ἐκ τῆς νόσου καὶ ἀπέθανον ἐκ τύφου ἕνα περίπου μῆνα μετὰ τὴν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφίξιν των. Βραδύτερον προσεβλήθη ἐκ τῆς ἐπιδημίας καὶ ὁ Λοχαγός Φίηλδ ἀποθανὼν ἐπίσης. Οὐδεμία ἀπομένει ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Ἐπιτροπῆς ἀμφιβολία, ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ τοῦ στρατοπέδου εἶχον ἐπιτρέψει ὥστε νὰ περιέλθῃ τὸ στρατόπεδον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι τοὺς ὁποίους ἐγκατέλειψαν εἰς τὴν τύχην των, ἦτο τὸ ἄμεσον αἷτιον τοῦ θανάτου τῶν ἀφωσιωμένων τούτων ἀνδρῶν. Ὁ ὑπολοχαγὸς Λῶντερ προσε-

βλήθη ἐν τέλει βαρέως ἐκ τῆς νόσου κατὰ τὴν 7^{ην} Μαρτίου, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας, καίπερ πυρέσσων ἐκ τοῦ μολύσματος, παρέμενεν ἐν τούτοις ἀφωσιωμένος πιστῶς εἰς τὸ ἔργον του, ἀφοῦ οὐδεὶς ὑπῆρχε τότε ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ. Μόνος αὐτὸς ἐκ τῶν προσβληθέντων ἐκ τῆς νόσου ἀξιωματικῶν ἀνέρρωσεν ἐν τέλει. Ἐνῶ δὲ εὕρισκετο εἰσέτι ἐν ἀναρρώσει ἀνέλαβε καὶ πάλιν γενναίως τὸ καθῆκόν του.

Τὴν 7^{ην} Μαρτίου ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ ὁ Λοχ. Βιδάλ διετάχθησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ κύριον στρατόπεδον. Συνήντησαν ἐκεῖ τὸν Λοχ. Φίηλδ. Ὁ Ταγμ. Φράϋ καὶ ὁ Λοχ. Σάτκλιφφ ἔπνεον ἤδη τὰ λοιπία. Ὁ ὑπολοχαγὸς Λῶντερ, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, εὕρισκετο εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ τύφου.

Δύο Ρῶσοι ἰατροὶ στρατηγοὶ εἶχον τὴν διεύθυνσιν τοῦ νοσοκομείου. Ὑπῆρχον ἤδη περὶ τὰ 1000 τυφικὰ κρούσματα ἐν τῷ στρατοπέδῳ, νέα δὲ τοιαῦτα, ἀναλογοῦντα πρὸς 50 καὶ ἐνίοτε καὶ περισσότερα καθ' ἑκάστην, ἐξεδηλοῦντο. Ὑπῆρχον τότε περὶ τοὺς 150 Βρεττανοὶ τυφοπαθεῖς.

Οἱ Βρεττανοὶ ἀσθενεῖς ἔκειντο χαμαὶ ἀναμιξ μετὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρώσων ὅχι μόνον εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 8 περίφραγμα ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα τοῦ στρατοπέδου. Ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι ἄλλοι μὲν Γαλλικάς, ἄλλοι δὲ Βελγικάς καὶ ἄλλοι Ρωσσικάς στολάς, ἦτο δύσκολος ἡ ἀναγνώρισίς των. Κατέκειντο ἐνδεδυμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῶν ἀχυρίνων στρωμάτων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω. Κατ' ἀρχὰς δὲν ὑπῆρχον κλίνας εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 8 περίφραγμα, δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη—ὡς ἐσημειώθη ἤδη—οὐδὲ καὶ κλινοστρωμαί. Ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ εἶδεν ἄνδρας ἐν παραληρήματι ἀνακινοῦντας τοὺς βραχίονάς των, οἵτινες ἦσαν ἐμδαπτισμένοι μέχρις ἀγκῶνος ἐντὸς κοπρανώδους οὐσίας. Οἱ ἀσθενεῖς ἔδριθον παρασιτικῶν ζωῦφίων ὑπὸ τὸ ἡμίφως τοῦ θαλάμου ἐδοκίμασε νὰ ψηκτρίσῃ ἀπὸ τὴν στολὴν ἀσθενοῦς καὶ τὸ ὅποιον ἐφαίνετο ὡς ἐπισώρευσις σκόνης, ἀνεκάλυψε δὲ ὅτι ἡ ἀκαθαρσία

αὕτη ἦτο ἀπλῶς κινουμένη φάλαγξ φθειρῶν. Εἰς ἓνα θάλαμον τοῦ ὑπ' ἀρ. 8 περιφράγματος οἱ ἀσθενεῖς ἔκειντο τόσον πυκνῶς προσκολλημένοι ὅς εἰς πρὸς τὸν ἄλλον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὥστε ὁ ἰατρὸς Πρῆστλυ ὑπεχρεώθη νὰ ἴσταται διασκελιστὶ μεταξύ των διὰ νὰ τοὺς ἐξετάσῃ.

Ἡ περιγραφή τοῦ Λοχ. Βιδάλ εἶνε ἔτι πλεόν τρομακτικῆς φύσεως. Ἦτο ἀδύνατος, λέγει, ἡ ἐξεύρεσις πλατέων δοχείων διὰ τὰς κλίνας τῶν Βρεττανῶν ἀσθενῶν, ἐπομένως, ἐν περιπτώσει παραληρήματος, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλιγώτερον ἀκόμη σοβαρὰς περιπτώσεις, ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν περιήρχετο ἡ κλινοστρωμνὴ ἦτο ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπλοῦν ἀκόμη χαρτὶ διὰ καθαρῶς ὑγιεινοὺς σκοποὺς ἦτο πρᾶγμα σχεδὸν ἀνεύρετον.

Ἡ δυσκολία περὶ τὴν ἐξεύρεσιν ἐπαρκῶν φαρμάκων καὶ ἐπιδεσμικῶν εἰδῶν ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκτάκτως μεγάλη. Τὸ καμφοροῦχον ἔλαιον, λέγει ὁ Λοχ. Λῶντερ, ἦτο ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἐν Βίττεμπεργ εἰς ἐπαρκεῖς ποσότητας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι συνέβαινε εἰς ἄλλα Γερμανικὰ στρατόπεδα, ὥς ἀντελήφθη προσωπικῶς καὶ ὁ ἴδιος, τὸ εἶδος δὲ τοῦτο ἦτο κυριολεκτικῶς τὸ μόνον ὑπάρχον διεγερτικόν. Καθ' ἐκάστην διεβιδάζετο κατάλογος τῶν ἀναγκαιούτων ἰατρικῶν φαρμάκων καὶ εἰδῶν, καὶ ὅμως μόνον τὸ τρίτον τῶν ζητουμένων πραγμάτων παρείχετο εἰς τὸ στρατόπεδον. Αἱ ἐσχάραι κατακλίσεως ἦσαν κοινὴ πάθησις. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις δάκτυλοι ποδῶν ἢ καὶ ὀλόκληροι πόδες ἔπασχον γάγγραιναν, δὲν ὑπῆρχον δὲ ἐπαρκῆ ἐπιδεσμικὰ εἶδη πρὸς ἐπίδεσιν τῶν πληγῶν. Εἰς ἐκ τῶν ἀσθενῶν, ἐπιστρέψας ἤδη εἰς τὴν χώραν ταύτην [τὴν Ἀγγλίαν], ὁ στρατιώτης Lutwyche τοῦ πρώτου τάγματος τῶν Βασ. Σκώτων Τυφεκοφόρων, ἐδέησε κατὰ Μάϊον νὰ ὑποστῇ ἀκρωτηρίασιν τῆς μιᾶς κνήμης κάτωθεν τοῦ γόνατος, κατὰ Ἰούλιον δὲ ὑπέστη διέκπρισιν καὶ τῆς ἐτέρας ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις συνεπεία γαγγραινῆς. Ἐὰν ὑπῆρχον ἐπίδεσμοι ὅπως χρησιμοποιηθοῦν ὅταν ἦτο ἀνάγκη, ἀμφότεροι οἱ πόδες τοῦ

ἀνθρώπου θὰ ἐσώζοντο πιθανώτατα. Καὶ ἡ περίπτωσις αὕτη δὲν εἶνε μοναδική. Οἱ ἰατροὶ εἶνε πεπεισμένοι ὅτι ἡ μετατυφικὴ γάγγραινα ἢ ὁποία ἦτο τόσοι συνήθης, ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τόσους ἀσθενεῖς δὲν ὑπῆρχον οὔτε περικνημίδες οὔτε ἄλλο τι πρὸς τήρησιν θερμῶν τῶν κάτω ἄκρων τῶν ἀνδρῶν.

Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐπιδημίας δὲν ὑπῆρχον σχεδὸν καθόλου εἶδη νοσοκομειακοῦ ἱματισμοῦ διὰ τοὺς Βρεττανοὺς ἀλχημάλωτους. Ὑπῆρχε μόνον μικρὸν δωμάτιον περιέχον θεῖον πρὸς ἀπολυμαντικοὺς σκοπούς. Ὅταν ὁ ἐξωτερικὸς ἱματισμὸς ἀσθενοῦς τινος ἀφηρεῖτο ἀπ' αὐτοῦ ὅπως σταλῇ εἰς τὸ ἀπολυμαντήριον, ὁ ἀσθενὴς ἐγκατελείπετο μὲ τὸ ὑποκάμισον, ἐπειδὴ δὲν παρείχοντο ἄλλα φορέματα ἢ ὑποκάμισα. Ἐκαστος ἀσθενὴς ἔφερε μαζί του ἐκ τοῦ στρατοπέδου τὰ κλινοσκεπάσματά του καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν ἄλλα καλύμματα καθ' ὃν χρόνον ἐγίνετο ἡ ἀπολύμανσις, καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐπαρκὴς ἀπολύμανσις τῶν ἐνδυμάτων των χωρὶς νὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ ἄνδρες νὰ ἀπομένουν γυμνοί.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλύσιν τῶν ἀσθενῶν ἐν τῷ νοσοκομείῳ, περὶ τούτου οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνεται. Μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν, χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τοῦ λοχ. Βιδάλ, κατωρθώθη ἡ προμήθεια ἐξ Ἀγγλίας ποσότητός τινος σάπωνος, ἦτο ἀνύπαρκτον τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἡ μόνη ὑπάρχουσα προμήθεια σάπωνος ἦτο μικρά τις ποσότης ἐξασφαλισθεῖσα ἐκ τοῦ εἰδικοῦ διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς πρατηρίου (canteen), αὕτη δὲ ἐφυλάσσετο διὰ τὰς χειρίστας περιπτώσεις.

Εἰς τὴν μεγάλην ὀργανωτικὴν ἱκανότητα τοῦ Ταγμ. Πρῆστλυ, τὴν ἀφωσιωμένην ἐργασίαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητα τοῦ Λοχ. Βιδάλ, καὶ εἰς τὸ λαμπρὸν—μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του—ἔργον τοῦ Λοχ. Λῶντερ ὀφείλεται ἡ βαθμιαία βελτίωσις τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτουν ἐν τῷ στρατοπέδῳ.

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 8 περίφραγμα ἐγκατεστάθη ἰδιαίτερον τμήμα πρὸς ἐξέτασιν τῶν ὑπόπτων κρουσμάτων, τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Λοχαγοῦ Λῶντερ. Ὁ Ταγματάρχης Πρῆστλυ ἀνέλαθεν ἐν τῷ νοσοκομείῳ τὴν θεραπείαν τῶν τυφικῶν, ὁ δὲ Λοχαγὸς Βιδάλ, παρεκτὸς τῶν ἄλλων καθηκόντων του, ἐδέχθη ὑπὸ τὴν φροντίδα του καὶ τὸ χειρουργικὸν τμήμα. Ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ ἐν τέλει ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ περισυλλέξῃ, καὶ περισυνέλεξε πράγματι, πάντας τοὺς Βρεττανοὺς τυφοπαθεῖς ἐντὸς ἐνὸς οἰκίσκου τοῦ περιφράγματος ἐκείνου. Ἐξησφάλισεν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν του ὅσας κλινοστρωμνάς, νοσοκομειακὰ εἶδη ἱματισμοῦ καὶ ἐσωρρούχων, οὐροδοχεῖα καὶ ἄλλα χρειώδη ἡδυνήθη, καθ' ὅσον τὰ εἶδη ταῦτα διεξέφευγον καθ' ἐκάστην διὰ τῶν Γερμανικῶν χειρῶν εἰς τὴν ἀποθήκην. Ἐκανόνισεν ὥστε τὸ γάλα καὶ ὁ ζωμὸς νὰ φθάνουν εἰς εἰδικὰ ἀγγεῖα πρὸ τοῦ οἰκίσκου· ἐπέτυχεν ὑπὲρ ἐκάστου ἀσθενοῦς περὶ τὰ τρία κύπελλα γάλακτος καθ' ἐκάστην, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναρρωννυόντων ἐλαφρὸν ζωμὸν καὶ ὀλίγα τινὰ λευκὰ φραντζολάκια. Τὰ εἶδη ἱματισμοῦ, αἱ κλίναι καὶ τὰ κλिनοσκεπάσματα περισυνέλεγησαν βαθμηδόν, οὕτως ὥστε οἱ ἀσθενεῖς ἡδύναντο ἐπὶ τέλους νὰ περιδληθοῦν καθαρὰ ἐνδύματα, ἐνῶ τὰ ἰδικὰ των ἀπελυμαίνοντο ἐντὸς κινητοῦ ἀπολυμαντηῆρος δι' ἀτμοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τινα χρόνον κατωρθώθη ἐπὶ τέλους νὰ λειτουργῇ. Καθ' ὅσον τὰ κρούσματα ἡλαττοῦντο, ἡ τρομακτικὴ ὑπερπύκνωσις ἡ ὁποία ὑφίστατο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἤρξατο ἐν τέλει ἐκλείπουσα.

Εἰς ὅλην ταύτην τὴν ἐργασίαν των ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ, ὁ Λοχ. Βιδάλ καὶ ὁ Λοχ. Λῶντερ ὑπεδοθηθήθησαν λαμπρῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἀγγλῶν αἰχμαλώτων, οἱ ὁποῖοι προσεφέρθησαν αὐθορμήτως νὰ ὑπηρετήσουν ὡς νοσοκόμοι. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀφωσιωμένων τούτων ἀνδρῶν προσεδλήθησαν ἐκ τοῦ μολύσματος καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ.

Ἀπαξ μόνον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἐπεσκέ-

φθῆ τὸ νοσοκομεῖον ἢ τὸ στρατόπεδον ὁ Δρ. ᾿Ασεμπαχ (Aschenbach). Ἡ ἐπίσκεψίς του ἐγένετο τέσσαρας περίπου ἐβδομάδας μετὰ τὴν ἄφικίν του Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ ἀφοῦ ἀποκατεστάθη ποιά τις τάξις πραγμάτων. Ὁ Γερμανὸς ἰατρὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον περιβεβλημένος πλήρη προφυλακτικὴν ἐνδυμασίαν μετὰ προσωπίδος καὶ ἐλαστικῶν χειροκτίων. Ἡ ἐπιθεώρησις τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἦτο βραχεῖα καὶ σύντομος.

Διὰ τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἐπιδημίας, πληροφορεῖται ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι εἰς τὸν Δρα ᾿Ασεμπαχ ἀπενεμήθη ὁ Σιδηροῦς Σταυρός.

Τινὲς τῶν ἔξωθεν τοῦ στρατοπέδου Γερμανῶν φρουρῶν προσεδλήθησαν ἐκ τοῦ μολύσματος, διότι, ἀντιθέτως πρὸς τὰς διαταγὰς τὰς ὁποίας εἶχον, ἐπέμενον νὰ πωλοῦν πράγματα εἰς τοὺς αἰχμαλώτους. Οἱ παθόντες οὗτοι ἐτοποθετήθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν εἰς τι νοσοκομεῖον ἔξω τοῦ στρατοπέδου, εἰς δὲ Γερμανὸς ἰατρὸς, Ἄλσατὸς ὡς φαίνεται, ἀπεστάλη πρὸς νοσηλείαν των. Πολὺ μετὰ τὴν ἐνσκηψιν τῆς ἐπιδημίας ὁ νεαρὸς οὗτος ἰατρὸς ἐπεσκέφθη τὸ νοσοκομεῖον, διὰ νὰ λάβῃ ὅμως ἀπλῶς βακτηριολογικὰ δείγματα πρὸς ἐπιστημονικὴν μελέτην του ἐν Μαγδεμβούργῳ. Οὐδεμίαν βοήθειαν παρέσχεν.

Ἐξαιρέσει τῶν δύο τούτων περιπτώσεων οὐδεμία ἄλλη ἐπίσκεψις ἐγένετο εἰς τὸ στρατόπεδον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ὑπὸ οἵουδήποτε μέλους τῆς Γερμανικῆς Ἱατρικῆς ὑπηρεσίας.

Οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐντὸς κοιμητηρίου, τὸ ὁποῖον ἀπετελέσθη ἐκ τινος γωνίας τοῦ στρατοπέδου. Οἱ Γερμανοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέστελλον εἰς τὸ στρατόπεδον ἀριθμὸν φερέτρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτίθεντο τὰ πτώματα τῶν ἀποθνησκόντων, μεταφερόμενα ἔξω ὑπὸ τῶν συντρόφων των διὰ τινος πυλίδος ἢ ὁποία ἦτο ἡνοιγμένη ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀκανθωτοῦ συρματοπλέγματος διαφράγματος. Χῶρος ἐπαρκὴς πρὸς ταφὴν τῶσων ἀνθρώπων δὲν ὑπῆρχεν, ὡς ἐκ τούτου τὰ

φέρετρα ἐτοποθετοῦντο τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου· ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμῶς δὲν φρονεῖ ὅτι ὑπῆρχεν εἰδικός τις κίνδυνος ὡς ἐκ τούτου. Ἐκεῖνο ὁμῶς τὸ ὁποῖον βαρύτατα ἔφερον οἱ αἰχμάλωτοι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἦσαν οἱ εἰρωνικοὶ σαρκασμοὶ διὰ τῶν ὁποίων ὑπεδέχοντο συχνὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν φερέτρων οἱ κάτοικοι τοῦ Βίττεμπεργ, εἰς τοὺς ὁποίους, ἰσταμένους ἔξωθεν τοῦ συρματοπλέγματος, ἐπετρέπετο νὰ περιϋδρίζουν τοὺς νεκροὺς των.

Κατὰ τοὺς πρώτους δύο μῆνας ὁ τύφος ἦτο αἰμορραγικός. βραδύτερον προσέλαβεν ἡπιωτέραν μορφήν.

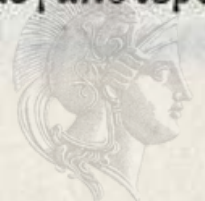
Ἐκ τῶν Ἀγγλῶν αἰχμαλώτων προσεδλήθησαν ἐκ τῆς νόσου περὶ τοὺς 250—300, ἐκ τῶν ὁποίων 60 ἀπέθανον. Οἱ θάνατοι μετὰ τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρώσων ἦσαν, φυσικῶς τῷ λόγῳ, πολὺ περισσότεροι (*). Οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ νοσοκομοῦντες βοηθοὶ ἐδοκιμάσθησαν βαρύτατα· ἡ μετὰ αὐτῶν θνησιμότης ὑπῆρξε μεγάλη.

Αἱ περιπτώσεις μετατυφικῆς γαγγραίνης ὑπῆρξαν συχνόταται, ὀφειλόμεναι κυρίως, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ κατὰ τὰς νύκτας θέρμανσιν τῶν διαφόρων διαμερισμάτων τοῦ στρατοπέδου, καθὰ δὲ ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ εἰς ἐλλιπῆ κατὰ τοῦ ψύχους προφύλαξιν συνεπείᾳ ἀνεπαρκῶν κλινοσκεπασμάτων.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας παρίστατο πολλάκις ἀνάγκη νὰ ἀπολύωνται ἐκ τοῦ νοσοκομείου οἱ ἀσθενεῖς, προτοῦ καὶ ἀπέκτων τὴν δύναμιν νὰ κινηθῶσι. Μερικοὶ μόνις εἶχον τὴν δύναμιν νὰ βηματίσουν· ἦτο ὁμῶς ἀνάγκη νὰ ἐξέλθουν τοῦ νοσοκομείου διὰ νὰ κενωθῇ χῶρος πρὸς εἰσδοχὴν νέων ἀσθενῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἀνάγκαι ἦσαν μεγαλύτεραι.

Πολλάκις οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ μεταβαλῶσιν εἰς τὸν θάλαμόν των καὶ νὰ κατὰκεινται ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους, ἐπειδὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν παρείχοντο νέαι κλῖναι ἢ κλινοστρωμαί, αἱ δὲ κλινοστρωμαί τὰς ὁποίας μετέφερον οὗτοι

(*) **Σημ. μεταφρ.**— Κατ' ἀναλογίαν, φυσικά, πρὸς τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ρώσων αἰχμαλώτων.

εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἔπρεπε νὰ καταστρέφονται ἕνεκεν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο.

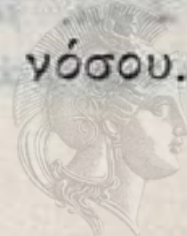
Ὁ Λοχ. Βιδάλ λέγει ὅτι τὴν κατάστασιν ταύτην ἀντελαμβάνοντο πληρέστατα αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαί, χωρὶς ὅμως νὰ καταβάλλεται οἱαδήποτε ὑπ' αὐτῶν προσπάθεια πρὸς βελτίωσιν. Πολλάκις ἐγένοντο—συνήθως διὰ τῶν Γάλλων καὶ Ρώσων ἰατρῶν— παραστάσεις διὰ τὴν καταφανῆ ἐχθρότητα ἢ ὁποία ἐπεδεικνύετο πάντοτε κατὰ τῶν Ἑγγλων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ στρατοπέδου, αἱ παραστάσεις ὅμως αὗται διεδιβάζοντο κατ' ἐπανάληψιν πρὸς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Γερμανικῆς ἱατρικῆς ὑπηρεσίας ἰατρόν, συνήθως ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος.

Μετὰ τὰ μέσα Ἀπριλίου, ἐν τούτοις, ἐξευρέθησαν βαθμηδόν, ὥς ἀνωτέρω σημειοῦται, κλίναι καὶ εἶδη ἱματισμοῦ διὰ τὸ νοσοκομεῖον, καθ' ὅσον δὲ ὁ καιρὸς ἐγίνετο θερμότερος, ὁ ἀριθμὸς τῶν κρουσμάτων ἠλαττοῦτο. Σὺν τῇ ἐλαττώσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀσθενῶν, αἱ διάφοροι προμήθειαι κατέστησαν ἐπαρκεῖς, οὕτως ὥστε πᾶς ἀσθενὴς τοῦ νοσοκομείου Βίττεμβεργ, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ πάθησίς του, εἶχε κλίνην καὶ τὰ ἀναγκαῖα εἶδη ἱματισμοῦ.

Τὸ τελευταῖον ἐπὶ Ἑγγλου τυφικὸν κρούσμα συνέβη κατὰ τὰ μέσα Μαΐου, τὸ τελευταῖον δ' ἐπὶ Ρώσου, κατὰ Ἰούλιον.

Περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου πάντες οἱ ἀσθενεῖς εἰσῆλθον ἤδη εἰς στάδιον ἀναρρώσεως, πλὴν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔπαθον ἐκ μεταφυικῆς γαγγραινῆς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἐγένετο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐγκατάστασις ἐπαρκοῦς τινος ἀπολυμαντηρίου ἐνδυμάτων ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου, τοῦ ἔργου ὅμως δὲν ἐπεσπεύσθη ἡ συμπλήρωσις καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο ἕτοιμον πρὸς χρῆσιν παρὰ μόνον ἐν δεκαπενθήμερον μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν καὶ τοῦ τελευταίου τυφικοῦ κρούσματος μεταξὺ τῶν Ἑγγλων. Ἡ παρουσία του ἐν τούτοις ἐκεῖ θὰ προλάβῃ πιθανῶς πᾶσαν ὑποτροπὴν τῆς νόσου.

Κατὰ Μάϊον ἐπίσης ἀνηγέρθησαν νέοι νοσοκομειακοὶ οἰκίσκοι ὀπισθεν τῶν συρματοπλεγμάτων, ἅτινα ὥς ἐκ τούτου μετετοπίσθησαν πρὸς τὰ ὀπίσω οὕτως ὥστε νὰ περιλάβουν τοὺς πρώτους.

Ἐκαστος τῶν οἰκίσκων τούτων ἔχει τρεῖς θερμάστρας, ἐντὸς αὐτῶν δὲ ὑπάρχουν κλίνει ἐφωδιασμένοι διὰ κλινοστρωμνῶν πεπληρωμένων διὰ ροκανιδίων, καθὼς καὶ συνδόνων, κλινοσκεπασμάτων καὶ μαξιλαριῶν.

Προτοῦ ὅμως οἱ οἰκίσκοι καταστῶσιν ἔτοιμοι πρὸς χρησιμοποίησιν, ἢ ἐπιδημία εἶχεν ἤδη ἐκλίπει.

Ὡς εἶνε καταφανὲς ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης, αἱ συνθῆκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐτέλει τὸ στρατόπεδον ἦσαν τοιαῦται, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν διὰ τὸν Ἀμερικανὸν πρεσβευτὴν ἢ τὸ προσωπικόν του νὰ τὸ ἐπισκεφθῇ παρὰ μετὰ πολλοὺς μῆνας. Τὸ ἐπισκέφθη ἐν τούτοις ὁ κ. Λίθγκου-Ὄσμπορν (Lithgow - Osborne) τὴν 29^{ην} Ὀκτωβρίου καὶ αὐτὸς ὁ κ. Τζέραρδ (Gerard, ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτής) καὶ ὁ κ. Ρῶσσελλ (Russell) τὴν 8^{ην} Νοεμβρίου, ἔχουν δὲ ὑποβληθῇ αἱ ἐκθέσεις των.

Πᾶσαι αἱ πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς πληροφορίες πιστοποιοῦν ὅτι μετὰ τὰς ἐπισκέψεις ταύτας καὶ ὥς ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἐπῆλθον μεγάλαι ἐπὶ πλέον βελτιώσεις εἰς τὰ τοῦ στρατοπέδου καὶ περὶ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ πληρέστατα ἀναγνωρίζει ὅτι κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ πολέμου, ὅποτε ἡ αἰφνιδία καί, ἴσως, ἀπροσδόκητος συρροὴ Ρώσων αἰχμαλώτων κατέλαβον ἐξ ἀπροόπτου τὰς ἀρχάς, πρέπει νὰ συγγνωσθῶσιν ὅπωςδῆποτε αἱ παντοειδεῖς ἐλλείψεις ὅσαι ἐξεδηλώθησαν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τῶν αἰχμαλώτων, πολλὰ τῶν ὁποίων αὐτεσχεδιάσθησαν ἐκ τοῦ προχείρου. Προσεπάθησε λοιπὸν παντοιοτρόπως ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ γνωρίσῃ ἐὰν ἡδύνατο νὰ εὑρεθῇ οἷαδῆποτε δικαιολογία διὰ τὴν μεταχείρισιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ἐκτεθειμένοι οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι τοῦ Βίττεμπεργ κατ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ δοκιμασίας

των. Δὲν ἡδυνήθησαν ὅμως νὰ εὔρουν καμμίαν δικαιολογίαν.

Ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου τῶν αἰχμαλώτων ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἡδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ καμμίαν ἐνδειξιν σπάνιος εἶτε τροφίμων, εἶτε φαρμάκων, εἶτε χειρουργικῶν μέσων, ἥτις ἡδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παράλειψιν τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν ὅπως ἐφοδιάσωσι τοὺς ἀσθενεῖς των αἰχμαλώτους δι' ἐπαρκῶν τοιούτων εἰδῶν.

Ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τοῦ Διαδόχου (Kronprinz Hospital) καὶ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Elbarfin ἡ προμήθεια τῶν χρησίμων ἱατρικῶν εἰδῶν ἦτο ἐπαρκής, ἥδη ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου. Ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἱατροὶ ἦσαν ἐπαρκῶς ἐφοδιασμένοι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας διὰ τροφῆς εἰς ἐξαιρετικῶς μετρίαν τιμὴν καὶ προφανῶς ἄνευ τινὸς δυσκολίας περὶ τὴν προμήθειάν της. Μετὰ τὴν ἐκλειψιν τῆς ἐπιδημίας καὶ τὴν ἐπάνοδον τῶν Γερμανῶν φρουρῶν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὁ Ταγμ. Πρῆστλυ καὶ ὁ Λοχ. Βιδάλ ἔλαβον πολλάκις τὴν αἰτίαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν πόλιν Βίττεμβεργ ὑπὸ συνοδείαν, ἀκόμη δὲ καὶ τότε εὔρον εἰς τὴν πόλιν ἀφθόνους προμηθείας παντὸς ἀναγκαίου πράγματος.

Καὶ ἐν τούτοις ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους τὸ ὑπὸ τῆς ὀλεθρίας μάστιγος πληγὴν στρατόπεδον εἶχεν ἀποστερηθῇ καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων εἰδῶν τῶν ἀναγκαίων πρὸς ζωάρκειαν, ἀκόμη καὶ τῶν ἀπλουστέρων φαρμάκων, δὲν ἐχορηγοῦντο δὲ εἰς αὐτὸ οὐδὲ καὶ οἱ χειρουργικοὶ ἐπίδεσμοι διὰ τὰς πληγὰς τῶν ἀσθενῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπομένως εἶνε ὑποχρεωμένη ν' ἀναζητήσῃ ἄλλοῦ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐγκληματικῆς ὀλιγωρίας, τῆς ὁποίας αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ φαίνονται εἰς αὐτὴν ἐνοχοί. Καὶ τὴν ἐξήγησιν ταύτην εὐρίσκει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς διοικήσεως τοῦ στρατοπέδου Βίττεμβεργ. Φαίνεται ἀπίστευτον καὶ ὅμως εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν Γερμανῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς φρουρᾶς, ἐγκαταλειψάντων ἐσπευσμένως τὸ στρατόπεδον καὶ ἐξασκούντων κατόπιν τὸν ἑλεγχόν των ἐπὶ τῶν

ἐγκλείστων αἰχμαλώτων διὰ γεμισμένων ὄπλων ἔξωθεν τοῦ συρματοπλέγματος, ἦτο ἀπλῶς ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὰς μεθόδους καὶ τὴν καθόλου διαγωγὴν τῶν ἀνθρώπων τούτων.

Ἡ σκληρότης περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατοπέδου Βίττεμπεργ ὑπῆρξεν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς διαδόχου. Ἄγριοι σκύλοι ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ συνήθειαν πρὸς τρομοκράτησιν τῶν αἰχμαλώτων. ἡ μαστίγωσις διὰ βουνέου ἦτο συνήθης, οἱ ἄνδρες ἐπλήττοντο μὲ τὴν ἐλαχίστην πρόκλησιν ἢ καὶ ἀπροκλήτως ὅλως, προσεδέοντο δὲ ἐπὶ στύλων μὲ τοὺς βραχίονάς των ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν, εἰς τὴν θέσιν δὲ ταύτην ἐκρατοῦντο ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους. Ὁ Λοχ. Λῶντερ ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν ὑφίσταντο τοιαύτην ἀποθάρρυνσιν ἐκ τῶν δοκιμασιῶν τούτων, ὥστε γὰρ ποθοῦν γὰρ προσβληθοῦν ἐκ τοῦ τύφου, πρὸς τὸν ὁποῖον, παρ' ὅλα τὰ φρικιαστικὰ δεινὰ του, κατήντησαν γ' ἀποβλέπουν ὡς πρὸς ἕξ οὐρανοῦ εὐεργέτημα. Ἐπροτίμων τὸν τύφον παρὰ τὴν παρουσίαν τῶν Γερμανῶν φρουρῶν.

Καὶ ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας καταδειχθεῖσα πώρωσις ἱατροῦ κατέχοντος ἀνωτέραν θέσιν ὡς ὁ Δρ Ἄσεμπαχ ἀπεικονίζεται ἐξ ἐνὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὁποῖον ἀφηγεῖται ὁ Λοχ. Λῶντερ. Ὀλίγῳ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Ἀγγλῶν ἱατρῶν εἰς τὸ στρατόπεδον ὁ Ταγμ. Φράϋ μετὰ τοῦ Λοχ. Λῶντερ παρεκάλεσαν τὸν Δρα Ἄσεμπαχ, ἱστάμενον ἔξωθεν τῶν συρματοπλεγμάτων, γὰρ τοῖς χορηγήσῃ ἱατρικά τινα εἶδη, τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἐπείγουσα ἀνάγκη. Εἷς ἐκ τῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Δρος Ἄσεμπαχ εἶχε κατὰ τὰ φαινόμενα διατεθῇ εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῆς αἰτήσεως, ὁ Δρ Ἄσεμπαχ ὅμως τὴν ἀπέρριψε σκαιῶς ἀποστρέψας τὸ πρόσωπον καὶ ἐκστομίσας τὰς λέξεις «Schweine Engländer» (χοῖροι Ἀγγλοί).

Ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι ἐπεισόδιον ὡς αὐτό, μὲ πάντα τὰ σὺν αὐτῷ ὑπονοούμενα, ὁμιλεῖ εὐγλωττότατα.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεθόδων τούτων αἵτινες περιεγράφησαν

ἀνωτέρω ἦσαν καταφανῆ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν 29^{ην} Ὀκτωβρίου 1915, καθ' ἣν ὁ κ. Λίθγκου-Όσμπορν ἐπισκέφθη τὸ στρατόπεδον. Ἐν τῇ ἐκθέσει του περὶ τῆς ἐπισκέψεως ἐκείνης, ἀφοῦ παρατηρεῖ ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ τοῦ στρατοπέδου θεωροῦν τοὺς αἰχμαλώτους των ὡς ἐγκληματίας, τοὺς ὁποίους μόνον ὁ φόβος συγκρατεῖ ἐν εὐπειθείᾳ, ὁ κ. Όσμπορν ἐπάγεται:

«*Εἰς οὐδὲν ἄλλο στρατόπεδον συνήντησα ὅπως ἐν Βίττεμβερῳ φόβον ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θὰ ἔλεγον θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ὑποφέρουν οἱ ἴδιοι κατόπιν.*»

Καὶ ὁ κ. Τζέραρδ [ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς] ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐπισκέψεώς του ἣ ὅποια ἐγένετο τὴν 8^{ην} Νοεμβρίου, λέγει:

«*Ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισα μετὰ λεπτομερῆ ἐξέτασιν τοῦ στρατοπέδου καὶ μετὰ μακρὰς μου συνδιαλέξεις μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, ἦτο ἔτι πλέον δυσμενεστέρα παρ' ὅσον προσεδόκων ὅτι θὰ ἦτο.*»

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπομένως ἐξηναγκάσθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ τρομεραὶ δοκιμασίαι καὶ στερήσεις τῶν αἰχμαλώτων καθ' ὅλην τὴν ὑπὸ ἀνασκόπησιν περίοδον ὀφείλονται ἀμέσως εἰς ἐσκεμμένην σκληρότητα καὶ ὀλιγωρίαν τῶν Γερμανικῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι στοιχειῶδες καθήκον εἶχον κατὰ τὰς ἐπιταγὰς τῆς Συμβάσεως τῆς Χάγης νὰ σέδωνται καὶ φροντίζουσιν περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, τραυματιῶν μάλιστα καὶ ἀσθενῶν ὡς ἦσαν, ἄνευ διακρίσεως ἐθνικότητος, καὶ ἐν τούτοις ἐνήργησαν ὡς ἐὰν οὔτε Σύμβασις οὔτε καὶ συνήθη ἀνθρώπινα ἐνστικτα εἶχον θέσιν τινὰ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν σχεδίων των.

Στρατιωτικὸς διοικητὴς τοῦ μέρους καθ' ὅλον τὸ ὑπ' ὄψιν χρονικὸν διάστημα ἦτο ὁ στρατηγὸς φὸν Ντάσσελ (von Dassel). Ἡ Ἐπιτροπὴ πιστεύει ὅτι μετετέθη ἤδη οὗτος ἐκ θέσεως τὴν ὁποίαν ἐδείχθη πάντοτε ἀκατάλληλος ὅπως κατέχῃ.

Ὁ Δ^ε Ἀσεμπαχ ὅμως παραμένει εἰσέτι ἰατρός, καίτοι δὲ ἡ

Ἐπιτροπὴ ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὕλिकाὶ συνθῆκαι δὲν εἶνε σήμερον δυσάρεστοι, ἢ βελτίωσις αὕτη εἶνε ἀποτέλεσμα διαρκῶν πιέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔπρεπε νὰ ᾔσαν ἀναγκαῖαι, οὐδεμίαν δὲ πεποίθησιν δύναται νὰ ἔχη ὅτι, ἐφόσον ὁ Δ^ε Ἀσεμπαχ εὐρίσκεται ἐκεῖ, οἱ αἰχμαλῶτοι θὰ τυγχάνουν τῆς προσηκούσης εἰς αὐτοὺς προσοχῆς. Εἶνε ἀρκετὰ σοδαρὸν τὸ πρᾶγμα, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι εἰς μίαν θέσιν τόσον ὑπεύθυνον αἱ Γερμανικαὶ ἀρχαὶ διατηροῦν—καὶ εἶνε σκανδαλώδες μάλιστα ὅτι καὶ ἐπαρρησιοφόρησαν—ἀξιωματικὸν ἔνοχον μιᾶς τόσον μεγάλης ὀλιγωρίας ὅσον ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ δώσῃ εὐθύνας μίαν ἡμέραν ὁ Δ^ε Ἀσεμπαχ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἰσέρχεται ἤδη εἰς πλέον εὐάρεστον θέμα ἐφελκύουσα τὴν προσοχὴν—ἐὰν τῇ ἐπιτρέπεται τὸ τοιοῦτον—ἐπὶ τὸ λαμπρὸν ἔργον τοῦ Βρεττανικοῦ ἱατρικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας. Περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ταγμ. Πρῆστλυ ἐγένετο ἤδη μνεία ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ· ἦτο ὑπέρτερον παντὸς ἐπαίνου. Ὁ Λοχ. Βιδάλ ἦτο, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐνὸς τῶν αἰχμαλῶτων, τὸ εἰδωλὸν τοῦ στρατοπέδου· ὁ δὲ Ταγμ. Πρῆστλυ λέγει περὶ τοῦ Λοχ. Λῶντερ, ὅτι δὲν εὐρίσκει λέξεις ἐπαρκεῖς ὅπως ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμόν του διὰ τὴν ριψοκίνδυνόν του τόλμην καὶ τὴν δεξιότητα καὶ τὸν ταπεινόφρονα τρόπον καθ' ὃν ἐξετέλει τὸ καθήκόν του. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπιδημίας, οὗτος εἶχε βαστάσει τὸ μεγαλύτερον βάρος τῆς καταστάσεως.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εἶδε τὸν Λοχ. Λῶντερ καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς, φρονεῖ δὲ ἀδιστακτῶς ὅτι εἶνε οὗτοι ἄξιοι τῆς ὑψηλῶς τιμητικῆς ταύτης ἐκφράσεως.

Καὶ πάντες οὗτοι οἱ ἀξιωματικοὶ συμφωνοῦν εἰς τοὺς ἐπαίνους των διὰ τὴν λαμπρὰν διαγωγὴν τῶν βοηθῶν των. Ἐκαστος τούτων εἶχε προσφερθῇ ἐθελουσίως νὰ ὑπηρετήσῃ ἐνοσήλευον δὲ αἰχμαλῶτους πάσης ἐθνικότητος. Πάντες οὗτοι ἐν πλήρει ἐπι-

γνώσει τῶν κινδύνων—διότι εἶχον προειδοποιηθῇ περὶ τούτων—
διεκινδύνευσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου δισταγμοῦ,
πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπέθανον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός
των. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλπίζει ὅτι θὰ δυνηθῇ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ
παράσχῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μεγαλειότητος πλήρη κατά-
λογον τῶν ἡρώϊκων τούτων ὑπάρξεων.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται ὅτι ἕκαστος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ
ἀνδρῶν τούτων προσέφερον τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς ζωῆς τῶν
ἄλλων, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ στρατιῶται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μά-
χης, τολμᾷ δὲ νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ ἀφωσιωμένη ὑπηρεσία τῶν ἐπιζη-
σόντων ἐξ αὐτῶν θὰ μνημονευθῇ δεόντως ἐν τῇ καταλλήλῳ ὥρᾳ.¹

Ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξα-
κρίδωσιν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐχθροῦ ἀπέβαντι
τῶν Βρεττανῶν αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου.

(Ὑπογ.) ROBERT YOUNGER

Πρόεδρος

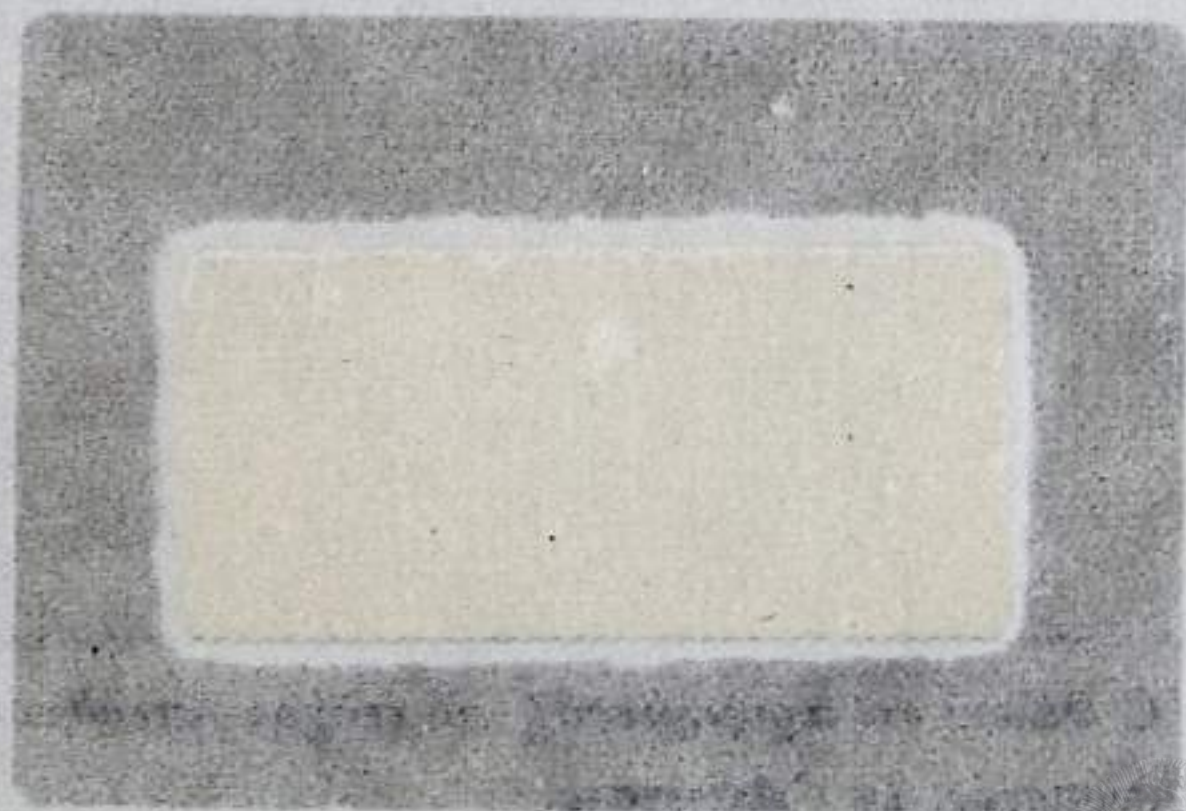
6η Ἀπριλίου 1916.

¹ Σημ. τοῦ Μεταφράστ. Κατ' ἐπίσημον ἀναγγελίαν διὰ τῆς «London Gazette» τῆς 18 Ἀπριλίου ἐ. ε. ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπένειμε τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τῶν Ἀγίων Μιχαήλ καὶ Γεωργίου εἰς τὸν ταγμ. Πρῆστλυ, εἰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς Βιδάλ καὶ Λῶντερ τὸ παράσημον τῶν Διακεκριμένων Ὑπηρεσιῶν, διὰ τὰς «διακεκριμένους αὐτῶν ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καθήκον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιδημίας ἀπὸ Φεβρουαρίου μέχρι Ἰουνίου τοῦ 1915.»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020625

Ὁ θέλων νὰ προμηθευθῇ τὸ τεῦχος ἀπευθυνθήτω πρὸς τὸν
Μεταφρασιήν, ἐν Ἀθήναις.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ